

PUBLICISTIKA

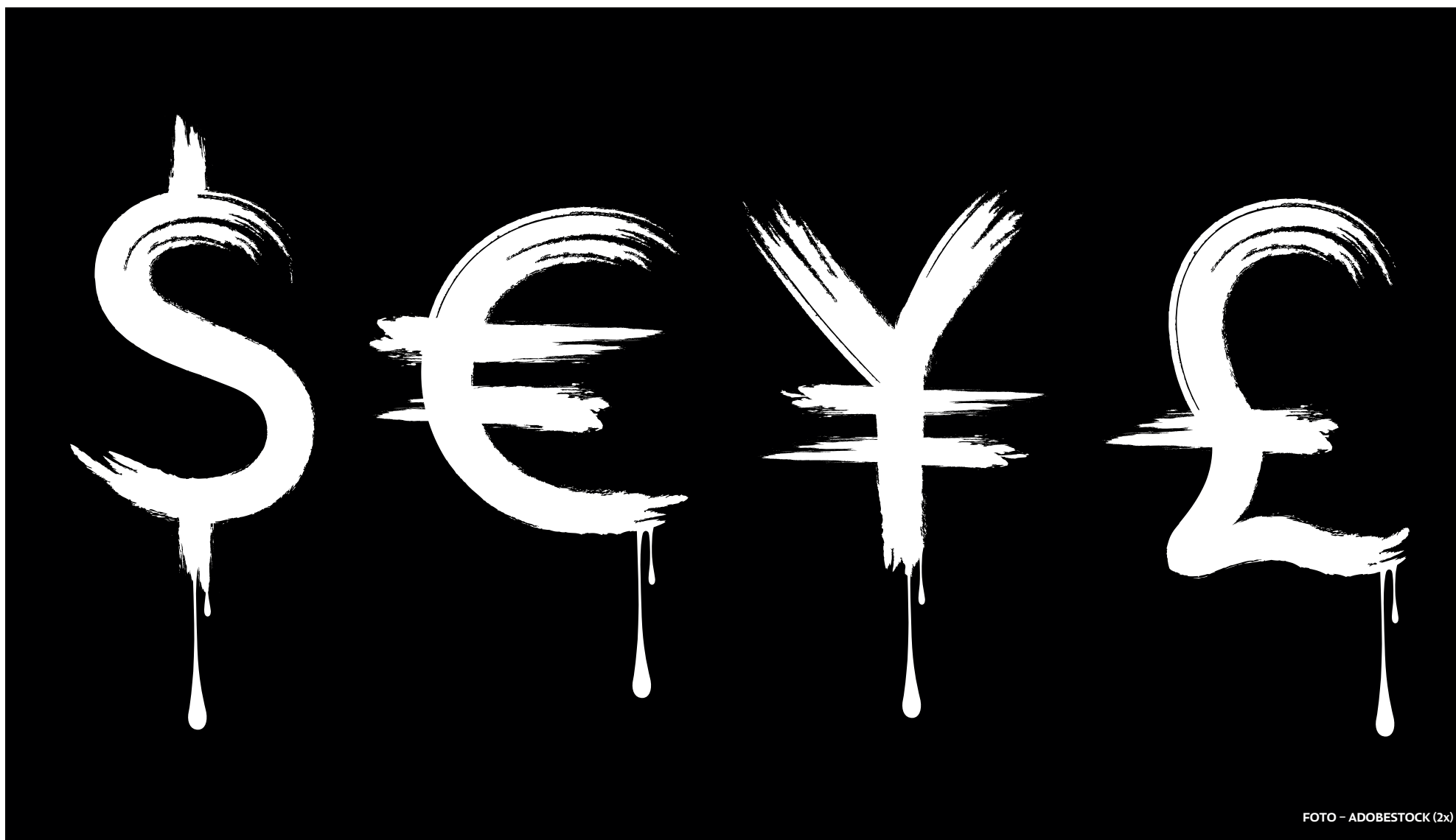

FOTO - ADOBESTOCK (2x)

Peniaze z helikoptéry, veľká vláda, právo na prácu i znárodnenie, reakcie na pandémiu sú rôzne a dramatické

Šokujúca doba prináša šokujúce riešenia

Pandémia položila globálnu ekonomiku na lopatky. Vlády vyspelých krajín sa spamätali, až keď bolo neskoro. Teraz narýchlo hľadajú riešenia. Mnohé z nich aj veľmi nekonvenčné a diskutabilné. Asi najviac rozruchu vzbudil záchranný plán Donalda Trumpa. Americký prezident dlho problém pandémie bagatelizoval. Teraz úplne otočil (v novembri budú voľby). Navrhol záchranný balík v hodnote 1200 miliárd dolárov. Kľúčovým prvkom balíka budú šeky vo výške 1200 dolárov, ktoré vláda pošle každému Američanovi ako výpomoc, plus dotácie pre malé firmy na udržanie tržieb. Každému ekonómovi okamžite napadlo: dočkali sme sa peňazí z helikoptéry!

Pojem „peniaze z helikoptéry“ zaviedol v roku 1969 Milton Friedman, nositeľ Nobelovej ceny a ekonomiky a otca klasickej monetárnej teórie (teórie množstva a obehu peňazí v ekonomike). Podľa tejto teórie môže dôjsť k situácii, keď je ekonomika v hlboké kríze. Ľudia sedia doma bez peňazí a nenakupujú. Tým sa zastaví aj výroba a ekonomika sa rúti po špirále do pekla. V takýchto výnimočných situáciách by sa podľa Friedmana

mali použiť nekonvenčné metódy na obnovenie dopytu.

Obrazne povedané, nad krajinou by lietali helikoptéry a zhadzovali na ľudí štósy bankoviek. Ľudia by za tieto peniaze nakupovali tovary a služby a ekonomický život by sa reštartoval. V reálnom živote by sa peniaze ľuďom nezhadzovali z helikoptéry, ale centrálna banka by im ich pripísala na bankový účet. Alebo by ich dostali od vlády vo forme šeku, ako to chce urobiť Donald Trump. Inou formou peňazí z helikoptéry sú daňové alebo odvodové škrty, ktoré by nefinancovala vláda z daní iných občanov a firiem, ale centrálna banka formou tlačenia nových peňazí.

MÁ TO HÁČIK - INFLÁCIU

Dobre. Šokujúca doba, šokujúce riešenia. Lenže, má to háčik. „Peniaze z helikoptéry“ zvyšujú objem peňazí bez toho, aby sa zvýšila ponuka tovarov, čiže sa otvára priestor na prudký rast cien. Ekonómom starej školy pri slove „tlačenie peňazí“ skrúca črevá. Ekonomická história je bohatá na príklady, keď tlačenie peňazí viedlo k hyperinflácii a totálnemu ekonomickému kolapsu. Hyperinflácia v Nemecku v 20. rokoch minulého storočia napríklad otvorila Hitlerovi cestu k moci.

O „peniazoch z helikoptéry“ sa uvažovalo aj počas krízy v roku 2008. Nakoniec však americká vláda dala prednosť programu kvantitatívneho uvoľňovania.

Kvantitatívne uvoľňovanie sa deje, keď centrálna banka nakupuje na trhu vládne a iné dlhopisy. Za nákup zaplatí peňazmi a zvýši tak ich objem v ekonomike. Lacné a dostupné peniaze by teoreticky mali motivovať firmy aj občanov, aby si brali viac pôžičiek a tým podporili ekonomiku. Napríklad kúpou bytu na hypotéku či auta na lízing.

O tom, či a nakoľko program kvantitatívneho uvoľňovania funguje, sa vedú medzi ekonómami spory. Veľká časť peňazí uvoľnená z centrálnych bánk sa nevyužije, lebo nie každý sa musí alebo chce zadlžovať. Prebytočné peniaze často skončia na finančných trhoch, kde nafukujú ceny akcií a dlhopisov.

Jeremy Corbyn, neúspešný vodca britských labouristov, v roku 2015 navrhol, aby štát zriadil národnú investičnú banku. Tá by vydala investičné dlhopisy, ktoré by odkúpila centrálna banka. Z dlhopisov by sa potom financovala výstavba bytov, diaľnic, železníc a iných verejných statkov, ktoré by slúžili ľuďom a nie finančným trhom.

Zástancovia „ľudového

kvantitatívneho uvoľňovania“ odmietajú argument, že by tlačenie peňazí spôsobilo infláciu. Podľa nich nastáva vtedy, keď je ponuka tovarov konštantná a objem peňazí rastie. Investičné aktivity by podľa nich zvýšili produktivitu práce a tým aj objem tovarov a služieb.

„Ľudové kvantitatívne uvoľňovanie“ je receptom na obdobie, keď sa začne ekonomika zotavovať. Teraz je dôležité, aby spadla do čo najmenej jamy. Veľmi dôležité je najmä nedopustiť masívny nárast nezamestnanosti. Lahšie je pracovné miesto udržať, ako ho znovu vytvoriť. Britská vláda oznámila, že s okamžitou platnosťou bude firmám uhrádzať 80 percent miezd zamestnancov, ktorí by pre pandémiu mali prísť o prácu. Celkový objem vládnej pomoci na udržanie pracovných miest „nebude podliehať žiadnym limitom“.

MODERNÁ MONETÁRNA TEÓRIA

Ekonomický pád spôsobený pandémiou dáva do rúk nové tromfy inej nekonvenčnej ekonomickej teórie, takzvanej modernej monetárnej teórie (MMT). Tá hovorí, že ak nejaká krajina má všeobecne uznávanú svetovú menu (americký dolár), môže sa zadlžovať, ako len chce. Akýkoľvek dlh zaplatí

vytlačení nových bankoviek. A vôbec sa nemusí starať o náklady na obsluhu dlhu. Teraz, keď úrokové sadzby sú rovné nule, limitom dlhu je nekonečno.

MMT pretlačala v USA nová vlna mladých politikov, radikálna zelená lavica. Podľa jej predstáv je nemysliteľné, aby existovali ľudia bez práce. Štát má povinnosť vytvárať pracovné miesta pre každého a financovať ich z tlačenia peňazí. Roboty je dost. Treba opravovať infraštruktúru a budovať zelenú ekonomiku. K novej hyperinflácii sa MMT príliš nevyslovuje. Preto ju odsúdili prakticky všetci významní ekonómovia v USA. Pre Republikánsku stranu je MMT synonymom komunizmu. Iróniou osudu je to teraz práve Donald Trump, čo musí bojovať za pracovné miesta.

Na programe je aj znárodnenie krachujúcich firiem. Už počas krízy roku 2008 americká vláda vstúpila ako vlastník do firmy General Motors a poskytnula úvery ďalším automobilkám, aby ich zachránila pred bankrotom. Britská vláda teraz oznámila, že uvažuje o znárodnení British Airways. Ďalšími v poradí môžu byť súkromné železničné spoločnosti.

Záchrana kľúčových firiem znárodnením a malých zasúvermi a dotáciami je počas náhleho šoku drahým, ale funkčným riešením. Peniaze z helikoptéry však môžu byť nebezpečným experimentom. Nie pre jednorazové náklady počas krízy. Tie sa dajú prefinancovať. Rizikom je, že si vlády na takýto spôsob dotovania voličov zvyknú. A budú ho praktizovať čoraz častejšie.

VLADIMÍR BALÁŽ
ekonóm, Prognostický ústav SAV

Ekonómom starej školy pri slove „tlačenie peňazí“ skrúca črevá. Ekonomická história je bohatá na príklady, keď tlačenie peňazí viedlo k hyperinflácii a totálnemu ekonomickému kolapsu.